

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна
академія»
Кафедра практичної психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему

Дослідження зв'язку особистісних якостей та професійної готовності до
діяльності студентів-психологів
(тема кваліфікаційної роботи)

Виконала: студентка 4 курсу, групи ДМП-ПС21

спеціальності: 053 Психологія

(код і найменування спеціальності)

_____ / Єлизавета ЛІСОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник _____ / Олена ХАРЦІЙ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент _____ / Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри _____ / Наталія КУЧЕРЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК _____ / Маргарита МИХАЛЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ	9
1.1. Поняття особистісних якостей та їх роль у професійної діяльності.....	9
1.2. Особливості професійної готовності	11
1.3. Взаємозв'язок особистісних якостей та професійної готовності	13
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	16
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ЯК ЧИННИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ- ПСИХОЛОГІВ	17
2.1. Організація та методи проведення емпіричного дослідження.....	17
2.2. Збір та аналіз отриманих результатів	20
2.3. Шляхи підвищення особистісних якостей для діяльності майбутніх психологів	34
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	40
ВИСНОВКИ.	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми: Сучасна професія психолога вимагає не лише теоретичних знань, а й розвинених особистісних якостей, що забезпечують ефективну професійну діяльність. Високий рівень емпатії, стресостійкості, комунікативних навичок та саморегуляції є важливими факторами успішності майбутнього фахівця. Однак не всі студенти, які здобувають освіту в сфері психології, мають достатній рівень професійної готовності. Дослідження зв'язку між особистісними характеристиками та рівнем готовності до професійної діяльності дозволить визначити фактори, що сприяють або перешкоджають успішній підготовці студентів, а також розробити ефективні методи розвитку необхідних компетенцій.

Об'єктом дослідження: Професійна готовність студентів-психологів до майбутньої діяльності.

Предметом дослідження: Взаємозв'язок між особистісними якостями студентів-психологів та рівнем їхньої професійної готовності.

Метою роботи дослідження: Виявити та проаналізувати взаємозв'язок між особистісними якостями студентів-психологів і рівнем їхньої професійної готовності, а також визначити ключові фактори, що впливають на формування готовності до професійної діяльності.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань:**

1. Здійснити теоретичний аналіз наукової психологічної літератури щодо сутності особистісних якостей та їх ролі у професійній підготовці психологів.
2. Дослідити особливості прояву професійної готовності у студентів-психологів
3. Дослідити взаємозв'язок між рівнем розвитку особистісних якостей і показниками професійної готовності студентів-психологів.
4. Розробити рекомендації щодо психологічного супроводу розвитку особистісних якостей з метою підвищення професійної готовності студентів до майбутньої діяльності.

Для реалізації поставлених завдань було застосовано такі **методи дослідження**: 1. Теоретичні методи: Аналіз та узагальнення наукової літератури з проблеми особистісних якостей і професійної готовності психолога. Порівняльний аналіз підходів до вивчення цих понять. 2. Емпіричні методи: Анкетування та опитування студентів-психологів. Психодіагностичні методики для оцінки рівня розвитку особистісних якостей. Кореляційний аналіз отриманих даних.

Характеристика вибірки: студенти-психологи Навчально-наукового інституту «Української інженерно-педагогічної академії» Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна та Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в кількості 30 чоловік. Вік респондентів становить 20 - 21 рік. Розподіл за статтю – 21 дівчини та 9 хлопців.

Практичне значення: Результати дослідження можуть бути використані у освітньому процесі для вдосконалення навчальних програм підготовки майбутніх психологів; роботі викладачів та кураторів для адаптації методів навчання з урахуванням особистісних характеристик студентів; розробці тренінгів та програм особистісного розвитку студентів для підвищення їхньої професійної готовності; консультативній діяльності щодо професійного самовизначення та психологічної підтримки студентів.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

1.1. Поняття особистісних якостей та їх роль у професійній діяльності

Особистість є центральним об'єктом вивчення психології, що розглядається як сукупність стійких психічних властивостей, які визначають індивідуальні особливості людини та її поведінку. Одним з ключових компонентів особистості є особистісні якості – це відносно стійкі психологічні характеристики, що впливають на сприйняття, мислення, емоції, поведінку людини, а також на її здатність до адаптації та самореалізації.

У психологічній науці особистісні якості розглядаються як інтегративні характеристики, що формуються на основі індивідуальних особливостей темпераменту, характеру, інтелекту, мотиваційних установок та емоційно-вольової сфери (К. К. Платонов, А. Г. Асмолов). Ці якості є визначальними у професійному становленні людини, оскільки вони забезпечують адаптацію до вимог професії, ефективність виконання професійних завдань та досягнення результатів. Зокрема, за теорією К. Роджерса, особистісні якості — це стійкі характеристики особистості, які визначають індивідуальні особливості сприйняття світу та взаємодії з ним. За концепцією Р. Кеттела, особистісні якості поділяються на поверхневі та джерельні риси, що впливають на поведінкові реакції людини.

Особистісні якості формуються під впливом як біологічних, так і соціальних факторів, включаючи виховання, навчання, життєвий досвід, професійну діяльність та саморозвиток. Важливою складовою формування особистісних якостей є саморефлексія та готовність до самовдосконалення. У контексті професійної діяльності психолога, до ключових особистісних якостей, що забезпечують ефективність роботи, належать:

Емпатія — здатність розуміти емоційний стан іншої людини та співпереживати.

Комунікативність — здатність до налагодження ефективної взаємодії з іншими людьми.

Стресостійкість — здатність ефективно діяти у складних, конфліктних та стресових ситуаціях.

Відповідальність — готовність брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх наслідки.

Саморефлексія — здатність до аналізу власної поведінки та діяльності з метою їх покращення.

Толерантність — прийняття різноманітності думок, переконань та культурних відмінностей.

Етичність — дотримання професійних етичних норм та стандартів.

Роль особистісних якостей у професійній діяльності полягає у забезпеченні ефективної взаємодії з клієнтами, колегами, а також у здатності до професійного самовдосконалення. Вони впливають на спосіб прийняття рішень, ставлення до труднощів, якість виконання професійних завдань, а також на здатність адаптуватися до змін.

Особливо значущою є роль особистісних якостей у діяльності майбутнього психолога. Психологічна професія передбачає високий рівень комунікації, емоційного включення, аналітичних здібностей, здатності до самоконтролю та об'єктивної оцінки ситуацій. Недостатній розвиток таких якостей може негативно позначитися на професійній ефективності, зокрема, призвести до труднощів у встановленні довіри з клієнтом, неправильного інтерпретування інформації чи емоційного вигорання.

Таким чином, особистісні якості є важливою складовою професійної компетентності психолога, визначаючи не лише здатність до ефективної діяльності, а й рівень професійної готовності. У процесі професійної підготовки студентів-психологів важливо приділяти увагу розвитку цих

якостей, що сприятиме формуванню високого рівня професіоналізму та готовності до ефективної професійної діяльності.

1.2. Особливості професійної готовності

Професійна готовність – це комплексна інтегративна характеристика особистості, яка відображає сформованість знань, умінь, навичок, а також особистісних установок, що забезпечують ефективне виконання професійних обов'язків. Вона включає сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей, мотиваційних установок і психологічних ресурсів, що забезпечують успішну адаптацію до професійного середовища та здатність до якісного виконання професійних завдань (Л. М. Мітін, А. К. Маркова). Згідно з дослідженнями В.А. Крутецького, професійна готовність є психологічним станом, що включає як мотиваційну, так і когнітивну складову, а також емоційно-вольову сферу.

У контексті професії психолога професійна готовність є надзвичайно важливою, оскільки ця діяльність пов'язана з високим рівнем відповідальності, необхідністю встановлювати контакт з людьми, розуміти їх емоційний стан, надавати допомогу у вирішенні складних життєвих ситуацій. Виділяють кілька основних компонентів професійної готовності (О. А. Деркач, В. О. Сластенін):

1. Мотиваційний компонент – визначає прагнення людини до професійного самореалізації, інтерес до обраної професії, усвідомлення її значущості. Мотивація є рушійною силою у розвитку професійних компетентностей.

2. Когнітивний (інтелектуальний) компонент – включає систему професійних знань, розуміння специфіки професійної діяльності, методів і засобів її виконання. У випадку психолога це знання з основ психологічної науки, етики, методик роботи з клієнтами.

3. Операційно-діяльнісний компонент – відображає вміння і навички, необхідні для здійснення професійної діяльності. Для психолога це навички проведення консультацій, використання психодіагностичних методик, вміння аналізувати отримані результати.

4. Особистісний компонент – включає індивідуальні психологічні якості, такі як емпатія, комунікативність, стресостійкість, емоційна зрілість, відповідальність, які визначають ефективність взаємодії з клієнтами.

5. Рефлексивний компонент – здатність до самоаналізу, оцінки власної діяльності, виявлення помилок і шляхів їх виправлення, готовність до постійного самовдосконалення.

Формування професійної готовності у студентів-психологів відбувається у процесі навчання, професійного самовизначення, проходження практики та набуття особистісного досвіду. Важливими чинниками, що впливають на формування готовності, є:

Якість освіти: систематичне засвоєння теоретичних знань і розвиток практичних навичок.

Особистісна активність: прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, участь у додаткових тренінгах, наукових дослідженнях.

Професійна мотивація: усвідомлення значущості обраної професії, формування відповідальності за результат своєї діяльності.

Розвиток рефлексії: здатність аналізувати власний досвід, робити висновки та коригувати свою діяльність.

Критерії та показники професійної готовності . У науковій літературі виділяють такі критерії професійної готовності:

1. Когнітивний – рівень засвоєння теоретичних знань, здатність їх застосовувати у практичній діяльності.
2. Практичний – володіння професійними навичками, здатність до ефективного вирішення практичних завдань.
3. Особистісний – сформованість особистісних якостей, що забезпечують професійну ефективність.

4. Рефлексивний – здатність до аналізу своєї діяльності, готовність до саморозвитку.

Роль особистісних якостей у формуванні професійної готовності : Особистісні якості мають безпосередній вплив на формування професійної готовності. Високий рівень емпатії, комунікативності, стресостійкості та саморефлексії забезпечує більш ефективне виконання професійних завдань психолога. Водночас недорозвиненість таких якостей може ускладнити професійну діяльність, знизити ефективність роботи з клієнтами.

Таким чином, професійна готовність є динамічною характеристикою, що формується у процесі навчання, професійного становлення та особистісного розвитку. Важливим завданням є не лише засвоєння знань і навичок, а й розвиток особистісних якостей, які забезпечують ефективність професійної діяльності.

1.3. Взаємозв'язок особистісних якостей та професійної готовності

У сучасній психологічній науці визнано, що професійна готовність особистості формується під впливом ряду факторів, серед яких ключову роль відіграють особистісні якості. Вони визначають здатність студента-психолога успішно засвоювати професійні знання, розвивати необхідні навички та ефективно реалізовувати їх у професійній діяльності.

Як особистісні якості впливають на професійну готовність? Особистісні якості є складовою особистісного компонента професійної готовності. Їхній рівень розвитку визначає, наскільки майбутній фахівець готовий до ефективного виконання професійних завдань. Зокрема:

1. Високий рівень емпатії сприяє встановленню довірливих стосунків із клієнтами, що є важливою умовою психологічного консультування.
2. Комунікативні навички забезпечують ефективність взаємодії, дозволяють правильно інтерпретувати отриману інформацію.

3. Стресостійкість дозволяє психологу зберігати професіоналізм навіть у складних емоційних ситуаціях.

4. Рефлексивність сприяє постійному саморозвитку, що необхідно для підтримки високого рівня професійної компетентності.

У ряді наукових досліджень (автори: О. А. Деркач, В. О. Сластенін) доведено, що високий рівень розвитку особистісних якостей позитивно корелює з рівнем професійної готовності. Наприклад, студенти-психологи, які демонструють високий рівень емпатії, комунікативності та саморефлексії, здатні швидше адаптуватися до професійних вимог, ефективніше вирішувати професійні завдання та встановлювати довірчі стосунки з клієнтами. Також встановлено, що дефіцит певних особистісних якостей може ускладнити процес професійного становлення. Зокрема, низький рівень стресостійкості може призвести до емоційного вигорання, а відсутність саморефлексії — до труднощів у самоаналізі професійної діяльності. Л. М. Мітін виділяє особистісно-професійну готовність, яка включає:

1. Когнітивний рівень – знання про професійну діяльність.
2. Особистісний рівень – сформованість якостей, необхідних для професії.
3. Діяльнісний рівень – здатність реалізовувати знання та навички у професійній діяльності.

Така модель демонструє, що особистісні якості є інтегральною частиною професійної готовності, оскільки забезпечують здатність до адаптації, прийняття ефективних рішень і встановлення якісної професійної взаємодії.

Формування взаємозв'язку у процесі навчання . У процесі професійної підготовки студентів-психологів важливо не тільки передавати теоретичні знання, але й створювати умови для розвитку особистісних якостей. Це досягається через:

- Практичні заняття з моделюванням професійних ситуацій.
- Психологічні тренінги, спрямовані на розвиток комунікативних та емоційно-вольових якостей.

- Рефлексивні вправи для розвитку здатності до самоспостереження та аналізу.
- Проходження практики, що дозволяє студентам застосовувати знання у реальних професійних умовах.

Таким чином, професійна готовність студентів-психологів тісно пов'язана з рівнем розвитку їхніх особистісних якостей.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

У теоретичній частині дослідження було розглянуто ключові аспекти, що стосуються особистісних якостей, професійної готовності та їх взаємозв'язку у контексті підготовки студентів-психологів.

Особистісні якості — це стійкі психологічні характеристики, що визначають особливості поведінки, сприйняття, взаємодії та діяльності людини. У професійній діяльності психолога ці якості відіграють важливу роль, оскільки забезпечують ефективність взаємодії з клієнтами, здатність до емпатії, комунікації, саморефлексії, толерантності та прийняття відповідальних рішень. Саме ці якості формують основу для успішного виконання професійних завдань.

Професійна готовність — це комплексне утворення, яке включає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний і рефлексивний компоненти. Вона визначає здатність студента до виконання професійних обов'язків, забезпечує ефективність діяльності, здатність до самовдосконалення та адаптації до професійних викликів. Особливості професійної готовності майбутніх психологів проявляються у сформованості професійних знань, вмінь, навичок та особистісних характеристик, що відповідають вимогам професії.

Особистісні якості виступають важливим фактором формування професійної готовності. Вони впливають на мотивацію до професійної діяльності, здатність до прийняття рішень, ефективність міжособистісної взаємодії, а також на рівень саморефлексії. Високий рівень розвитку особистісних якостей сприяє формуванню більшої впевненості у власних професійних можливостях, покращує адаптацію до професійного середовища та забезпечує більш якісне виконання професійних завдань. У свою чергу, недостатній розвиток ключових особистісних якостей може стати перешкодою для формування повноцінної професійної готовності.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ЯК ЧИННИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ- ПСИХОЛОГІВ

2.1. Організація та методи проведення емпіричного дослідження

З метою дослідження взаємозв'язку особистісних якостей з професійною готовністю у студентів проведено емпіричне дослідження на базі Навчально-наукового інституту «Української інженерно-педагогічної академії» Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна та Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Респондентами були студенти-психологи 4 курсу віком від 20 до 21 року, загальна кількість досліджуваних – 30 осіб. Серед них – 21 дівчини та 9 хлопців. Тестування було зроблено у «Google формі» та проводилося online <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdgfN4523jrgPrVBxf0Ho7BxxVDUEmYQ5nmCOjozByjyQVNg/viewform?usp=dialog>.

У ході дослідження було використано такий психодіагностичний інструментарій:

1. Методика діагностики «емоційного інтелекту» Н. Холла.
2. Тест «Смисложиттєві орієнтації» (СЖО) Д. А. Леонтьєва.
3. Диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим).

1. Методика діагностики «емоційного інтелекту» Н. Холла дає можливість розуміти відношення особистості, які репрезентуються в емоціях, і керувати емоційною сферою на основі прийняття рішення. Вона складається з 30 тверджень і містить 5 шкал:

1) емоційна обізнаність - ця шкала показує, наскільки добре людина розпізнає та розуміє власні емоції. Вона включає здатність «зловити» момент, коли емоція виникає, дати їй назву та зрозуміти, чому вона виникла.

Людина з високими показниками за цією шкалою добре усвідомлює свій емоційний стан і може краще керувати собою в складних ситуаціях.

2) управління своїми емоціями - ця шкала відображає, наскільки людина вміє керувати своїми емоціями — не придушувати, а саме контролювати. Високий бал говорить про здатність зберігати спокій у стресових ситуаціях, не піддаватись імпульсивним реакціям, регулювати настрій і швидко відновлювати емоційну рівновагу.

3) самомотивація - шкала вимірює, як емоції допомагають людині досягати цілей. Це про вміння заряджатися позитивними емоціями для просування вперед, долаття труднощів та збереження внутрішнього ентузіазму. Люди з високим рівнем самомотивації зазвичай мають чіткі цілі, вміють концентруватися на результаті та знаходити внутрішні ресурси для дій.

4) емпатія - ця шкала відображає здатність людини відчувати й розуміти емоційний стан інших людей. Людина з розвиненою емпатією здатна «зчитувати» настрій співрозмовника, співпереживати, вчасно вловлювати зміни в емоційному кліматі навколо себе.

5) розпізнавання емоцій інших людей - це про вміння ефективно будувати взаємини з іншими людьми, розв'язувати конфлікти, створювати позитивну атмосферу у спілкуванні. Сюди входить навичка впливати на інших без тиску, надихати, підтримувати, а також бути гнучким у комунікації.

2. Тест «Смисложиттєві орієнтації» Д. А. Леонтьєва дозволяє оцінити "джерело" сенсу життя, який може бути знайдений людиною або в майбутньому (цілі), або в теперішньому (процес) або минулому (результат), або у всіх трьох складових життя. Тест СЖО містить 20 пар протилежних тверджень, що відображають уявлення про фактори свідомості життя особистості.

У тесті СЖО життя вважається осмисленим за наявності цілей, задоволенні, що отримується при їх досягненні та впевненості у власній

здатності ставити перед собою мети, вибирати завдання з готівки, і добиватися результатів. Вона складається з кількох шкал, кожна з яких відображає певний аспект ставлення до життя:

1. Ціль у житті — показує, чи має людина чіткі життєві цілі, чи бачить вона перспективу свого розвитку. Якщо показник високий — людина знає, куди рухається і чого хоче досягти.

2. Процес життя (інтерес і емоційна насиченість) — відображає, чи отримує людина задоволення від самого життя, від щоденних подій, спілкування, діяльності. Високий бал говорить про те, що людині подобається жити, вона цінує свій досвід.

3. Результативність життя (задоволеність самореалізацією) — показує, наскільки людина задоволена тим, як вона прожила своє життя, чи вважає його змістовним і значущим.

4. Локус контролю – Я (Я-сам господар життя) — це про внутрішню впевненість у тому, що саме ти керуєш своїм життям, а не обставини або інші люди.

5. Локус контролю – Життя (керованість життям) — відображає віру в те, що життя загалом можна контролювати, що воно піддається плануванню та впливу, а не є випадковим набором подій.

6. Загальний показник осмисленості життя — це інтегральний бал, який показує загальний рівень осмисленості життя як поєднання всіх попередніх аспектів.

3. Диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим) дає можливість визначити свої схильності до різного роду професій, методом обчислення особистісного психотипу. Кожна людина більшою мірою розташований до певного виду діяльності, це пов'язано з нашим способом життя, мисленням, навичками і підсвідомими прагненнями. Вона ґрунтується на інтересах і уподобаннях особистості. У методиці виділяється п'ять основних типів професій :

1. Людина – природа — ця шкала показує, чи подобається людині працювати з тваринами, рослинами, природними явищами. Людям із високими результатами цікаві біологія, екологія, агрономія, ветеринарія тощо.

2. Людина – техніка — відображає інтерес до технічних об'єктів: машин, механізмів, інструментів, пристроїв. Високі бали характерні для тих, хто цікавиться інженерією, механікою, ІТ.

3. Людина – людина — показує орієнтацію на взаємодію з іншими людьми: навчання, допомога, спілкування, організація. Високий бал характерний для майбутніх педагогів, психологів, медиків, соціальних працівників.

4. Людина – знакова система — ця шкала відображає інтерес до роботи з інформацією, цифрами, кодами, формулами. Високий показник мають ті, хто захоплюється математикою, програмуванням, статистикою, бухгалтерією.

5. Людина – художній образ — вказує на прагнення до творчої діяльності: музика, живопис, література, дизайн тощо. Люди з високими балами на цій шкалі зазвичай мають розвинену уяву та художній смак.

2.2. Збір та аналіз отриманих результатів

На першому етапі дослідження було використано методику діагностики «емоційного інтелекту» Н. Холла, яка дозволяє виявити здатність особистості розуміти відносини, представлені в емоціях, та керувати своєю емоційною сферою на основі прийняття рішень. Результати методики представлені на рис. 2.1 та у додатку А.

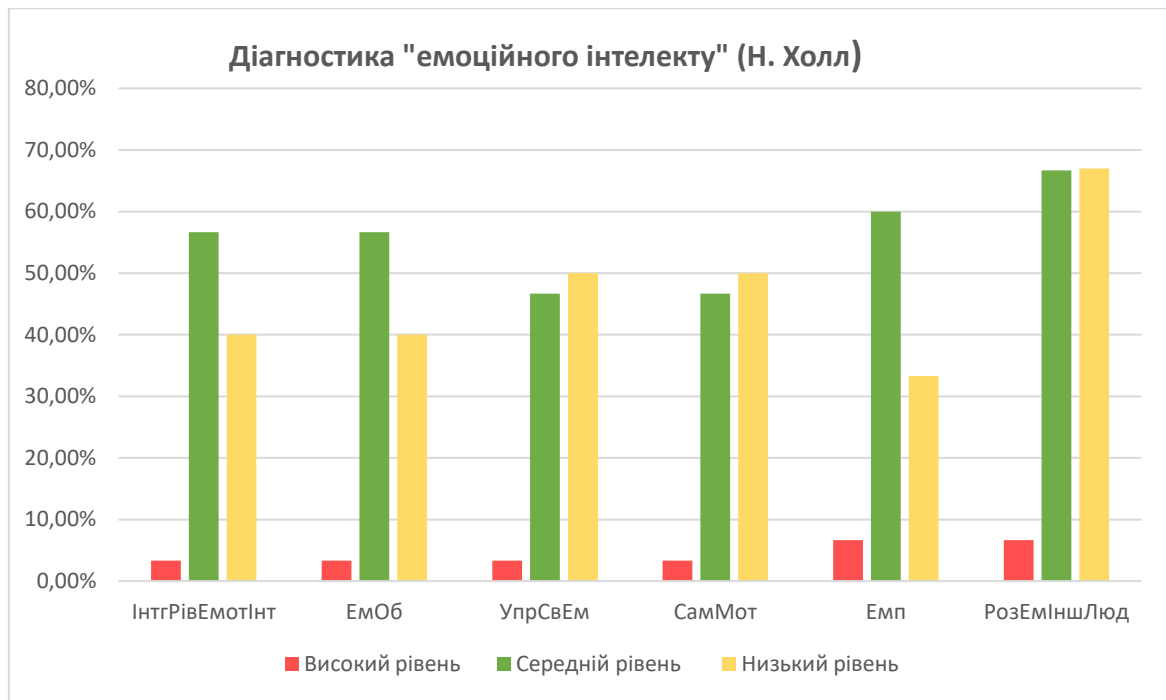

Рис. 2.1 Результати методики діагностики «емоційного інтелекту» Н. Холла

Результати методики діагностики «емоційного інтелекту» серед студентів-психологів 4 курсу:

- Інтегративний рівень емоційного інтелекту – високий рівень – 3,33%, середній рівень – 56,67% , низький рівень – 40%;
- Емоційна обізнаність – високий рівень – 3,33% , середній рівень – 56,67% , низький рівень – 40% ;
- Управління своїми емоціями – високий рівень – 3,33% , середній рівень – 46,67% , низький рівень – 50% ;
- Самомотивація – високий рівень – 3,33%, середній рівень – 46,67%, низький рівень – 50%;
- Емпатія – високий рівень – 6,67%, середній рівень – 60%, низький рівень – 33,33%;
- Розпізнавання емоцій інших людей – високий рівень – 6,67%, середній рівень – 66,67%, низький рівень – 26,67% .

Аналіз результатів методики Н. Холла у контексті професійної готовності психолога: Результати дослідження емоційного інтелекту

студентів 4 курсу свідчать про неоднорідність рівнів розвитку особистісних якостей, які безпосередньо впливають на професійну готовність майбутніх психологів.

1. Інтегративний рівень емоційного інтелекту. Переважання середнього рівня (56,67%) свідчить про наявність загальних здібностей до емоційного аналізу, контролю та розуміння, які є базовими у психологічній діяльності. Проте високий рівень зафіксовано лише у 3,33%, що вказує на потребу в поглибленому розвитку емоційної зрілості.

2. Емоційна обізнаність. Лише 3,33% студентів здатні чітко ідентифікувати та розуміти власні емоції, що є тривожним показником, оскільки самопізнання — ключовий компонент професійної рефлексії психолога. Водночас 56,67% мають середній рівень, що створює потенціал для подальшого розвитку.

3. Управління емоціями і самотивація. Половина студентів (50%) мають низький рівень за цими компонентами, що може свідчити про труднощі в регуляції власних емоцій, подоланні стресу та підтримці внутрішнього ресурсу в складних професійних ситуаціях. Це слабка ланка у формуванні професійної компетентності.

4. Емпатія і розпізнавання емоцій інших людей. Ці показники є найбільш розвиненими серед студентів: середній рівень емпатії у 60%, а здатності до розпізнавання емоцій — у 66,67%. Це свідчить про достатній рівень міжособистісної чутливості, що є основою для ефективної психологічної взаємодії з клієнтом.

На другому етапі дослідження було використано тест «Смисложиттєві орієнтації» (СЖО) Леонтьєва Д. А. яка дозволяє виявити розподіл досліджуваних студентів за рівнями смислових життєвих орієнтацій. Результати опитувальника представлені на рис. 2.2 та у додатку Б.

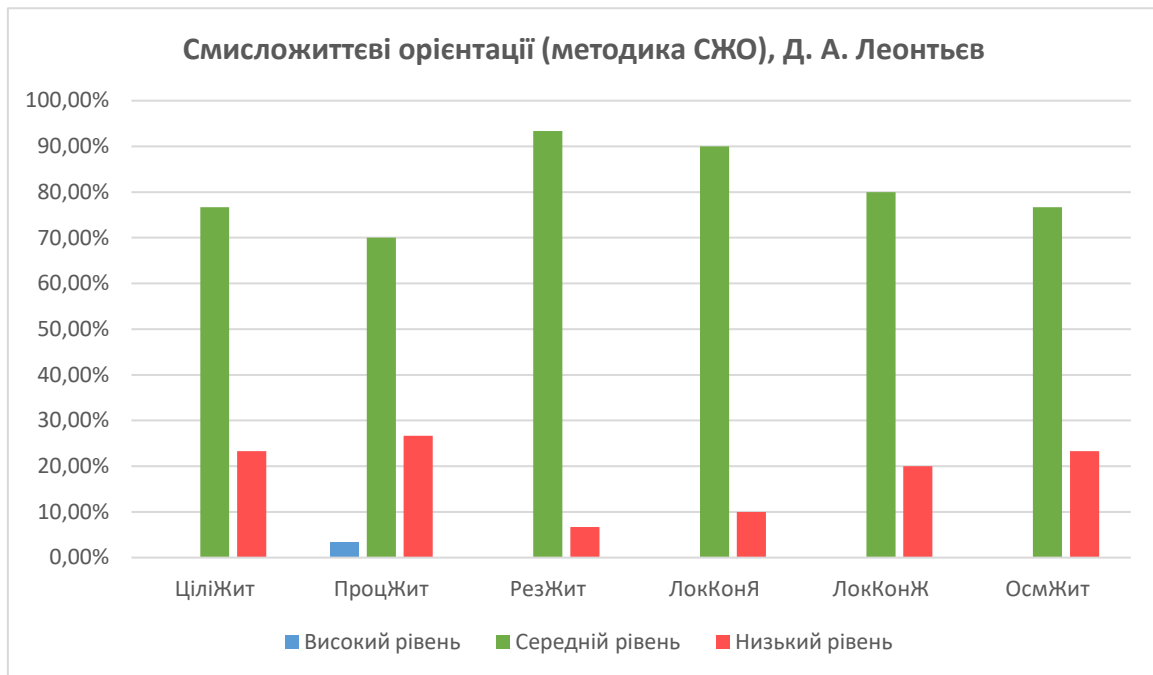

Рис. 2.2 Результати теста «Смисложиттєві орієнтації» Леонтьєва Д. А.
Результати тесту СЖО серед студентів-психологів 4 курсу:

- Цілі в житті – високий рівень – 0%, середній рівень – 76,67%, низький рівень – 23,33%;
- Процес – високий рівень – 3,33%, середній рівень – 70%, низький рівень – 26,67%;
- Результативність – високий рівень – 0%, середній рівень – 93,33%, низький рівень – 6,67%;
- Локус контролю-«Я» - високий рівень – 0%, середній рівень – 90%, низький рівень – 10%;
- Локус контролю-життя – високий рівень – 0%, середній рівень – 80%, низький рівень – 20%;
- Свідомість життя - високий рівень – 0%, середній рівень – 76,67%, низький рівень – 23,33%.

Аналіз смисложиттєвих орієнтацій та їхнього впливу на професійну готовність студентів: 1. Цілі в житті: Відсутність високих показників та переважання середнього рівня (76,67%) свідчить про наявність загального уявлення про життєві цілі, проте без глибокого відчуття значущості та

усвідомлення конкретного напрямку. 23,33% з низьким рівнем — це студенти з недостатньою орієнтацією на майбутнє, що може ускладнювати планування професійного розвитку.

2. Процес життя (задоволення життям «тут і тепер»): Лише 3,33% відчують повноту життя, тоді як понад чверть (26,67%) мають низький рівень. Це може свідчити про недостатню включеність у повсякденні професійні та навчальні події, знижену емоційну залученість або втрату сенсу в навчальній діяльності.

3. Результативність життя: Абсолютна більшість (93,33%) має середній рівень, що свідчить про відчуття певної реалізації в житті, однак відсутність високих значень може вказувати на слабе переживання власної ефективності та значущості в професійній сфері.

4. Локус контролю-«Я»: Високий рівень не виявлено, проте 90% мають середній рівень, що відображає помірну віру у власну здатність впливати на події власного життя. Проте 10% з низьким рівнем відчують себе залежними від зовнішніх обставин, що може заважати прояву ініціативи у професійній діяльності.

5. Локус контролю-життя: Середній рівень у 80% учасників свідчить про загальне відчуття керованості життям, але відсутність високих рівнів і 20% з низьким рівнем — ознака потенційного зниження особистісної відповідальності та суб'єктності в професійній ролі.

6. Загальний показник «свідомість життя»: 76,67% студентів мають середній рівень, що означає наявність базових уявлень про сенс життя. Проте 23,33% із низьким рівнем вказують на невизначеність, що може призводити до зниження професійної мотивації та емоційного вигорання.

На третьому етапі дослідження було використано диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим), який дозволяє виявити свої професійні схильності і підсвідомі задатки до певного виду діяльності. Отримані результати представлені на рис. 2.3 та у додатку В.

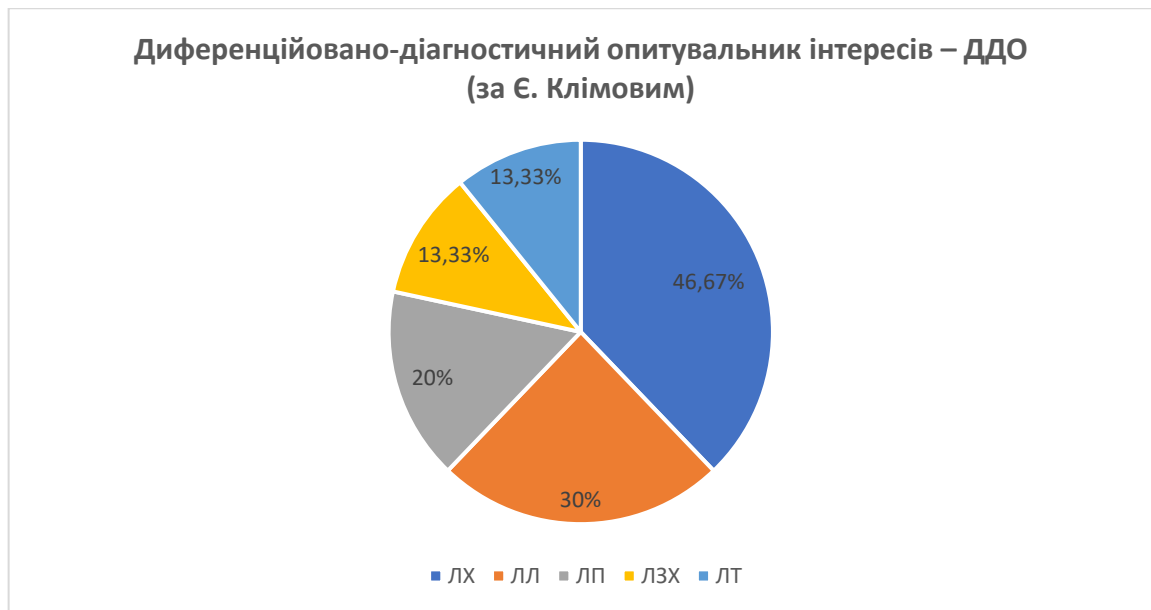

Рис. 2.3 Результати диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим)

Результати опитувальника ДДО серед студентів-психологів 4 курсу:

- Людина – художній образ — 46,67%;
- Людина – людина — 30%;
- Людина – природа — 20%;
- Людина – знакова система — 13,33%;
- Людина – техніка — 13,33%.

Аналіз результатів та зв'язок з професійною готовністю: 1. «Людина – художній образ» (46,67%). Цей тип виявився домінуючим серед опитаних, що вказує на високу творчу активність, емоційність, розвинену уяву, здатність до самовираження через символи, метафори, художні образи. Студенти з такою спрямованістю, як правило, мають нестандартне мислення, креативність, здатність бачити ситуацію з різних ракурсів, що надзвичайно важливо в психологічному консультуванні та психотерапії.

Особистісні якості: Емоційна чутливість; високий рівень емпатії; розвинене образне мислення; креативність, інтуїція; потреба у самовираженні.

Зв'язок із професією: Психологи часто працюють із символічними образами, метафорами, використовують арт-терапевтичні методи. Така

спрямованість сприяє створенню глибокого емоційного контакту з клієнтом та застосуванню нестандартних інструментів у практиці.

2. «Людина – людина» (30%). Цей тип демонструє яскраво виражену соціальну орієнтацію. Студенти з такою домінантою мають потребу у спілкуванні, схильні до встановлення тісних міжособистісних контактів, підтримки та допомоги іншим.

Особистісні якості : Комунікбельність; толерантність; спрямованість на розуміння інших; висока соціальна відповідальність; готовність до співпраці.

Зв'язок із професією: Ці якості є основою для побудови довірливих відносин із клієнтом, вміння слухати, співпереживати, надавати підтримку, формувати безпечний простір для психотерапевтичної роботи.

3. «Людина – природа» (20%). Хоча цей тип не є профільним для психолога, певна частина студентів має інтерес до природничих наук або до спостереження за живим світом. Це може свідчити про здатність до спостережливості, терплячості, уважності до тонких змін у стані інших.

Особистісні якості: Спостережливість; терпіння; схильність до аналізу природних процесів; здатність до гармонійного світосприйняття.

Зв'язок із професією: Ці якості можуть бути корисними у роботі з клієнтами, що мають психосоматичні прояви, або в напрямках екопсихології, тілесно-орієнтованої терапії.

4. «Людина – знакова система» (13,33%). Низький інтерес до знакових систем (цифри, тексти, коди) свідчить про те, що студенти менше орієнтовані на логіко-аналітичні види діяльності. Однак базова здатність до роботи з інформацією, текстами, документацією також присутня.

Особистісні якості: Раціональність; уважність до деталей; потреба у структурованості; здатність до аналізу.

Зв'язок із професією: Ці якості важливі в діагностичній роботі, оформленні висновків, роботі з психодіагностичними інструментами, веденні документації.

5. «Людина – техніка» (13,33%). Цей тип найменш виражений, що закономірно для гуманітарної професії. Проте сучасна психологія активно використовує цифрові інструменти: онлайн-платформи, тести, програми обробки даних тощо.

Особистісні якості: Технічна грамотність; орієнтація на практичний результат; схильність до раціонального використання інструментів.

Зв'язок із професією: Ці студенти можуть проявити себе в галузях психометрії, дослідницької діяльності, розробці цифрових психотерапевтичних продуктів.

Наступним кроком є описові статистики - статистичний аналіз (див. табл. 2.1), критерії нормальності (див. табл. 2.2), та кореляції (див. табл. 2.3), де показано які результати отримали респонденти за всіма шкалами з приводу статистичного аналізу та їх порівняння й сумісність .

Табл. 2.1 та 2.2 зроблені спільно зі всіма методиками. Перші 6 перемінних це шкали методики діагностики «емоційного інтелекту» Н. Холла. З 7-ю перемінною по 12-ту це шкали тесту «Смисложиттєві орієнтації» (СЖО) Д. А. Леонтьєва. Та 13-17 це шкали диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів – ДДО (за Є. Клімовим).

І перше це статистичний аналіз , який було спрямоване на вивчення рівня розвитку особистісних якостей і професійної готовності майбутніх психологів — студентів 4 курсу. Статистичний аналіз (середні значення, медіани, мода, дисперсія, стандартне відхилення) дозволив не лише визначити загальні тенденції, а й виявити варіативність розвитку тих чи інших характеристик (див. табл. 2.1).

Загалом, емпіричні результати свідчать про помірний або достатній рівень сформованості ключових якостей, необхідних для професійної діяльності психолога, зокрема емоційної чутливості, емпатії, орієнтації на людину. Разом з тим, виявлені окремі зони психологічного зростання — потреба в розвитку самомотивації, саморегуляції, впевненості у власній ефективності та лідерських якостей.

Таблиця 2.1

**Статистичний аналіз методик «емоційного інтелекту» Н. Холла,
«Смисложиттєві орієнтації» Д. А. Леонтьєва та диференційовано-
діагностичний опитувальник інтересів (за Є. Клімовима)**

Перемінна	N	Середнє	Медіана	Мода	Частота моди	Дисперсія	Ст. відхіл.
Інт.Рів.Ем.Інт.	30	40,3	41	51	3	197	14
Ем.Об.	30	8,1	8	Множ.	4	9,3	3
Упр.Св.Ем.	30	7,2	7,5	10	8	25,5	5
Сам.мот	30	7,4	7,5	6	7	22,1	4,7
Емп.	30	8,6	9	9	10	18,3	4,2
Розп.Ем.Ін.Мод	30	9,1	10	10	7	9	3
ЦЖ	30	28,6	26,5	Множ.	4	190	13,7
Проц.Ж.	30	25,4	26	28	5	32,1	5,6
Рез.Ж.	30	22,2	22	21	9	20	4,4
Лок.Кон.Я	30	18,3	18	17	8	14	3,7
Лок.Кон.Ж.	30	24,5	25	Множ.	4	16,1	4
Заг.Пок.Осм.Ж.	30	86,2	86	83	5	208,4	14,4
ЛП	30	3,2	3	2	9	4,2	2
ЛТ	30	4	4	4	13	2,2	1,5
ЛЛ	30	4,5	4	4	11	2	1,4
ЛЗС	30	2,7	2	2	9	2,8	1,6
ЛХ	30	5,2	5	6	8	2,6	1,6

Аналіз отриманих результатів свідчить, що студенти 4 курсу спеціальності «Психологія» мають загалом сформовану особистісну базу

для майбутньої професійної діяльності: Загальний рівень емоційного інтелекту студентів є на середньому або дещо вищому рівні ($M = 40,3$), що свідчить про наявність базових емоційних компетенцій, важливих для професійної діяльності психолога. Найбільш розвиненими складовими емоційного інтелекту виявлено емпатію ($M = 8,6$) та розпізнавання емоцій інших ($M = 9,1$), що є ключовими в міжособистісній комунікації. Показники саморегуляції та самомотивації мають середній рівень, з деякою варіативністю (висока дисперсія), що може свідчити про потребу в розвитку цих компонентів через навчальні та тренінгові програми.

За результатами тесту СЖО, найвищий показник мають життєві цілі ($M = 28,6$), що свідчить про наявність мотиваційної структури та спрямованості у житті. Найнижчий — результативність життя ($M = 22,2$), що може вказувати на недостатню задоволеність досягненнями.

За даними ДДО, студенти мають виражену орієнтацію на професійну діяльність у сфері “людина – людина” (інтерес до людини — $M = 4,5$), що підтверджує професійну ідентифікацію.

Разом з тим, виявлено окремі аспекти, що потребують розвитку: саморегуляція та самомотивація мають середні або нижчі за середні показники, що може ускладнювати ефективність діяльності в умовах стресу або великого навантаження; відносно низький рівень суб'єктивної результативності життя може бути індикатором заниженої самооцінки або високих очікувань до себе.

Таким чином, отримані результати підкреслюють необхідність подальшого розвитку особистісних ресурсів, зокрема в напрямі емоційної саморегуляції, підвищення впевненості у власній ефективності та формування лідерських якостей, що сприятиме більш повній готовності до професійної діяльності психолога.

Наступний етап це критерії нормальності. Аналіз нормальності розподілу змінних є важливим етапом попередньої статистичної обробки даних. Його

мета — з'ясувати, чи відповідає розподіл отриманих емпіричних даних нормальному розподілу.

Таблиця 2.2

**Критерії нормальності методик «емоційного інтелекту» Н. Холла,
«Смисложиттєві орієнтації» Д. А. Леонтьєва та диференційовано-
діагностичний опитувальник інтересів (за Є. Клімовима)**

Перемінна	N	Макс.D
Інт.Рів.Ем.Інт.	30	0,12
Ем.Об.	30	0,09
Упр.Св.Ем.	30	0,30
Сам.мот	30	0,21
Емп.	30	0,20
Розп.Ем.Ін.Мод.	30	0,18
ЦЖ	30	0,29
Проц.Ж.	30	0,20
Рез.Ж.	30	0,22
Лок.Кон.Я	30	0,19
Лок.Кон.Ж.	30	0,11
Заг.Пок.Осм.Ж.	30	0,21
ЛП	30	0,19
ЛТ	30	0,24
ЛЛ	30	0,18
ЛЗС	30	0,20
ЛХ	30	0,17

У таблиці 2.2 наведено результати перевірки нормальності розподілу емпіричних даних за допомогою критерію Колмогорова–Смирнова. Для більшості змінних, включених до дослідження (емоційний інтелект за Н.

Холлом, рівень смисложиттєвих орієнтацій за Д. А. Леонтьєвим, професійні інтереси за Є. Климовим), значення статистики D не перевищують критичного порогу (0,242 при N=30), що свідчить про відсутність статистично значущих відхилень від нормального розподілу. Це дозволяє застосовувати параметричні методи аналізу у подальшому дослідженні зв'язків між змінними.

Наступним кроком є встановлення кореляційних зв'язків. У таблиці 2.3 представлено значущі кореляційні зв'язки між показниками смисложиттєвих орієнтацій (СЖО за Д. О. Леонтьєвим) та компонентами емоційного інтелекту (за методикою Н. Холла). Статистично значущими вважаються коефіцієнти при $p < 0,05$.

Таблиця 2.3

Значимі кореляції між показниками смисложиттєвих орієнтацій та емоційним інтелектом, $p < 0,05$

Перемінна	ЦЖ	Проц.Ж	Рез.Ж	Лок. Кон«Я»	Лок. Кон «Життя»	Заг.Пок.Осв.Ж
Ем.Об.	-0,048	0,309	0,136	0,120	0,208	0,295
Упр.Св.Ем.	0,285	0,802*	0,815*	0,561*	0,559*	0,780*
Сам.мот.	0,245	0,652*	0,682*	0,366*	0,210	0,607*
Емп.	-0,094	-0,157	-0,128	-0,321	-0,283	-0,197
Розп.Ем.Ін. Люд.	0,044	0,053	0,113	-0,003	-0,107	0,059

Отримані результати дозволили виявити статистично значущі зв'язки між окремими показниками, що відображають як індивідуально-особистісні якості, так і рівень професійної готовності майбутніх психологів. Далі буде наведено характеристику найвагоміших кореляцій та сформульовано відповідні гіпотези, що пояснюють ці зв'язки у контексті особливостей професійного становлення студентів:

1. Управління своїми емоціями + Процес життя ($r = 0,802$).

Характеристика: Надзвичайно сильний позитивний зв'язок. Це означає, що студенти, які краще керують емоціями, більше залучені у власне життя, відчують його як активний, наповнений сенсом процес.

Гіпотеза: Чим вищий рівень управління емоціями, тим сильніше суб'єктивне відчуття "живості" та задоволення від життя у студентів-психологів.

2. Управління своїми емоціями + Результат життя ($r = 0,815$).

Характеристика: Найвища кореляція у всій таблиці. Управління емоціями прямо впливає на відчуття досягнень, результативності, задоволення життєвими підсумками.

Гіпотеза: Розвинена емоційна саморегуляція сприяє формуванню внутрішнього відчуття життєвої ефективності, що важливо для професійної впевненості психолога.

3. Управління своїми емоціями + Локус контролю Я ($r = 0,561$).

Характеристика: Сильний зв'язок. Ті, хто вміє керувати емоціями, частіше вважають, що вони самі контролюють власне життя і дії.

Гіпотеза: Чим краще студент контролює свої емоції, тим більше він усвідомлює себе автором власних рішень — це основа професійної автономії психолога.

4. Управління своїми емоціями + Локус контролю життя ($r = 0,559$).

Характеристика: Також сильний зв'язок. Вказує, що управління емоціями пов'язане з переконаністю, що життя можна спрямовувати, а не бути його жертвою.

Гіпотеза: Емоційна регуляція позитивно впливає на здатність сприймати життя як контрольовану структуру, що є базою професійної зрілості психолога.

5. Управління своїми емоціями + Загальний показник осмисленості життя ($r = 0,780$).

Характеристика: Майже такий же високий, як попередні. Тобто управління емоціями прямо пов'язане з глибиною життєвого сенсу.

Гіпотеза: Чим вища емоційна саморегуляція, тим більш глибоко студент відчуває осмисленість власного життя — важлива складова професійного покликання психолога.

6. Самомотивація + Процес життя ($r = 0,652$).

Характеристика: Помірний позитивний зв'язок. Мотивовані студенти відчують життя як активний, ціннісний процес.

Гіпотеза: Внутрішня мотивація позитивно впливає на включеність у життя та відчуття його цінності, що сприяє емоційній стійкості фахівця.

7. Самомотивація + Результат життя ($r = 0,682$).

Характеристика: Сильна кореляція. Самомотивовані студенти частіше задоволені своїми досягненнями та життєвими результатами.

Гіпотеза: Високий рівень самомотивації асоціюється з позитивною оцінкою життєвого шляху, що підвищує готовність до професійного самореалізації.

8. Самомотивація + Локус контролю Я ($r = 0,366$).

Характеристика: Середній позитивний зв'язок. Самомотивація сприяє усвідомленню особистої відповідальності.

Гіпотеза: Самомотивовані студенти частіше сприймають себе як активних суб'єктів власної діяльності — важливо для етичної відповідальності психолога.

9. Самомотивація + Загальний показник осмисленості життя ($r = 0,607$).

Характеристика: Сильний зв'язок. Самомотивовані студенти мають глибше смислове сприйняття життя.

Гіпотеза: Чим вищий рівень внутрішньої мотивації, тим сильніше відчуття життєвої осмисленості, що є психологічною основою покликання та проф. готовності.

Отримані результати кореляційного аналізу підтверджують наявність значущого зв'язку між емоційним інтелектом та смисложиттєвими орієнтаціями студентів-психологів. Найвищі кореляції виявлено між

управління емоціями та такими показниками, як осмисленість життя, процес і результат життя, що свідчить про важливу роль емоційної саморегуляції у професійній готовності майбутніх психологів. Також встановлено зв'язки між самомотивацією та життєвими орієнтирами, що підкреслює значення внутрішньої мотивації для формування цілісної професійної ідентичності.

2.3. Шляхи підвищення особистісних якостей для діяльності майбутніх психологів

У процесі професійного становлення психолога важливо враховувати як особистісні якості, так і рівень емоційної зрілості. На основі проведеного дослідження можна сформулювати наступні практичні рекомендації для студентів-психологів:

Рекомендації щодо розвитку емоційного інтелекту майбутніх психологів: 1. Посилити роботу над розвитком емоційної обізнаності.

Високий рівень емоційної обізнаності виявлено лише у незначній частини випускників. Це означає, що більшості студентів необхідно навчитися краще розпізнавати, називати та розуміти власні емоції. Рекомендується:

- практикувати щоденну емоційну рефлексію (наприклад, через щоденник емоцій);
- освоїти техніки усвідомленості (mindfulness);
- брати участь у тренінгах емоційної грамотності.

2. Розвивати навички управління емоціями. Низький рівень цієї складової у половини студентів свідчить про труднощі в емоційній регуляції. Це може впливати на якість професійної діяльності. Рекомендується:

- освоювати техніки саморегуляції (дихальні практики, когнітивна реструктуризація);
- працювати з кейсами професійного емоційного вигорання;

– тренувати витривалість у стресових умовах (через рольові ігри, супервізії).

3. Підвищувати рівень самомотивації. Половина випускників має низьку самомотивацію, що може ускладнити адаптацію до професійної діяльності.

Рекомендується:

- формувати чітке бачення своєї місії в професії;
- ставити досяжні коротко- та довгострокові цілі;
- розвивати внутрішні джерела натхнення, наприклад, через роботу з сенсами.

4. Розвивати емпатійність. Хоча емпатія є сильнішою складовою, ніж інші, значна частина студентів потребує її вдосконалення. Рекомендується:

- брати участь у тренінгах розвитку емпатії та активного слухання;
- вивчати невербальні прояви емоцій;
- регулярно практикувати емпатійне відображення в практикумах та супервізіях.

5. Поглиблювати навички розпізнавання емоцій інших людей. Розуміння емоцій клієнтів – критично важлива навичка для психолога. Більшості студентів доцільно:

- тренуватись у розпізнаванні емоцій за мімікою, інтонацією, поведінкою;
- працювати з відеоматеріалами та кейсами для аналізу емоцій;
- отримувати зворотний зв'язок від викладачів і колег у навчальних консультаціях.

6. Загалом — інтегрувати розвиток емоційного інтелекту в професійну підготовку. Оскільки лише невелика частина випускників демонструє високий рівень емоційного інтелекту, доцільним є впровадження систематичної роботи над EI у рамках навчального процесу:

- створення міждисциплінарних курсів і тренінгів;
- індивідуальні плани розвитку емоційних компетентностей;
- рефлексивні практики у групах особистісного зростання.

Рекомендації щодо формування смисложиттєвої та професійної зрілості майбутніх психологів : 1. Сприяти формуванню чітких життєвих цілей.

Відсутність високого рівня у цій шкалі свідчить про недостатню визначеність життєвих орієнтирів. Рекомендується:

- проводити тренінги з цілепокладання й самовизначення;
- включати до навчальних курсів теми особистого бренду, профільної ідентичності психолога;
- створювати індивідуальні плани професійного розвитку.

2. Підвищувати суб'єктивне відчуття цінності життя як процесу. Низький рівень у чверті студентів свідчить про ризик втрати внутрішньої залученості до життя. Рекомендується:

- впроваджувати практики рефлексії про «своє місце» в житті й професії;
- стимулювати волонтерську, практичну діяльність, що приносить відчуття сенсу;
- працювати із темами радості, задоволення, натхнення.

3. Розвивати усвідомлення результативності власного життя. Попри високий середній рівень, відсутність високих значень вказує на нестачу глибокої задоволеності досягненнями. Рекомендується:

- формувати звичку підсумовувати здобутки, вести «щоденник досягнень»;
- проводити тренінги з оцінки особистих ресурсів і сильних сторін;
- мотивувати до участі в конкурсах, стажуваннях, проєктах як простору для визнання.

4. Сприяти зміцненню внутрішнього локусу контролю. Брак високих значень у шкалі «локус контролю-Я» свідчить про нестачу впевненості у власному впливі на події. Рекомендується:

- навчати методам самоменеджменту та відповідальності;
- практикувати кейс-аналіз складних ситуацій із фокусом на «що я можу змінити»;
- включати в освітній процес рефлексивні модулі типу «Я — автор свого шляху».

5. Працювати над відчуттям керованості життя. Локус контролю життя у більшості студентів не високий, що може впливати на професійну автономію. Рекомендується:

- обговорювати життєві стратегії, сценарії розвитку подій та адаптації;
- впроваджувати практику роботи з біографічними картами чи колажами життя;
- сприяти усвідомленню зв'язку між діями та життєвими результатами.

6. Розвивати загальне відчуття осмисленості життя. Відсутність високих рівнів на цій шкалі є тривожним сигналом для формування професійної ідентичності. Рекомендується:

- залучати студентів до груп особистісного зростання;
- підтримувати теми покликання, смислу праці, ролі психолога в суспільстві;
- проводити інтерв'ї на теми "для чого я в цій професії".

Рекомендації щодо професійного самовизначення для випускників-психологів: 1. Усвідомити свій тип професійних інтересів і обрати відповідну спеціалізацію. Більшість студентів мають орієнтацію на сферу "людина – художній образ" (46,67%) та "людина – людина" (30%). Це вказує на наявність творчого потенціалу, інтерес до міжособистісної взаємодії, самовираження та емпатійності. Таким студентам рекомендовано розглядати напрямки, де поєднуються психологія, творчість та міжособистісна робота:

- арт-терапія,
- психодрама,
- консультативна психологія,
- психологія розвитку (робота з дітьми, підлітками),
- психосоціальна підтримка в мистецьких або гуманітарних проектах.

2. Врахувати схильність до "людина – природа". 20% респондентів проявили інтерес до цього типу діяльності. Це може свідчити про внутрішню потребу в гармонії, спокої, а також про потенціал для роботи в

екологічному, тілесно-орієнтованому або природотерапевтичному підходах. Варто дослідити такі напрями як:

- екопсихологія,
- тілесно-орієнтована терапія,
- натуротерапія (лісова терапія, анімалотерапія),
- робота у сфері психічного здоров'я в умовах природних середовищ (реабілітаційні центри, санаторії, рекреаційні програми).

3. Усвідомити потенціал до "знакової системи" і "техніки". Хоча менша частина студентів (13,33%) виявляє інтерес до роботи зі знаковими системами й технікою, цей інтерес можна ефективно застосувати в сучасній психології, особливо у сферах:

- психодіагностика, аналітична обробка даних,
- використання цифрових технологій у психології (онлайн-консультування, розробка інтерфейсів, додатків),
- когнітивно-поведінкові підходи, де важливою є структурованість, точність та аналітичне мислення.

4. Розвивати міждисциплінарність та гнучкість у професійному саморозвитку. Сучасна професія психолога вимагає вміння поєднувати різні напрями. Випускникам варто експериментувати з новими форматами:

- участь у міждисциплінарних проєктах (психологія + мистецтво, ІТ, медицина),
- проходження додаткових курсів за межами базової освіти,
- створення власного стилю роботи з клієнтами.

5. Планувати кар'єру відповідно до своїх сильних сторін. На етапі завершення навчання особливо важливо не лише знати свої інтереси, але й реалістично оцінювати особистісні якості, сильні сторони та професійні цінності. Рекомендується індивідуальна профконсультація або коучинг для побудови власного професійного маршруту.

Таким чином, результати дослідження підтверджують наявність тісного зв'язку між особливостями особистісних якостей — зокрема, емоційного

інтелекту, самомотивації та смисложиттєвих орієнтацій — і рівнем професійної готовності студентів-психологів. Виявлені тенденції свідчать про те, що розвиток емоційної саморегуляції, формування внутрішнього локусу контролю, наявність життєвих цілей і відчуття осмисленості життя є критично важливими умовами становлення психолога як зрілої, відповідальної та професійно компетентної особистості. Це вимагає системного підходу до підготовки майбутніх фахівців з орієнтацією не лише на знання, а й на особистісне зростання.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

З метою дослідження взаємозв'язку особистісних якостей із професійною готовністю студентів-психологів було проведено емпіричне дослідження на базі Навчально-наукового інституту «Українська інженерно-педагогічна академія» та Харківського національного

університету імені В. Н. Каразіна. Участь у ньому взяли 30 студентів 4 курсу віком 20–21 рік, з яких 21 дівчина та 9 хлопців.

Для реалізації поставлених завдань було застосовано психодіагностичні методики: тест емоційного інтелекту Н. Холла, методику «Смисложиттєві орієнтації» Д. Леонтьєва та диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів Є. Клімова.

На першому етапі дослідження використано методику Н. Холла, яка дала змогу оцінити емоційний інтелект учасників. Переважання середнього рівня за інтегральним показником (56,67%) свідчить про наявність базових емоційних компетентностей, необхідних для психологічної діяльності. Водночас надзвичайно низький відсоток високого рівня (3,33%) та недостатня емоційна обізнаність і самотивація вказують на потребу у розвитку емоційної зрілості, саморегуляції та стресостійкості. Натомість рівень емпатії та розпізнавання емоцій в інших осіб виявився достатньо розвиненим, що створює потенціал для ефективної міжособистісної взаємодії.

На другому етапі дослідження за допомогою тесту СЖО Д. Леонтьєва проаналізовано рівень смисложиттєвих орієнтацій. Більшість студентів мають середній рівень сформованості життєвих цінностей, орієнтації на результат, локусу контролю й загального осмислення життя. Проте спостерігається недостатня визначеність цілей, низький рівень задоволення життєвим процесом і відсутність високих показників — що свідчить про потребу в посиленні мотиваційної складової та формуванні чіткішої особистісно-професійної перспективи.

На третьому етапі за результатами ДДО було встановлено, що домінуючими є типи «Людина – художній образ» (46,67%) і «Людина – людина» (30%), що свідчить про схильність студентів до творчої, емоційно забарвленої та соціально орієнтованої діяльності. Це узгоджується з вимогами професії психолога. Менша частка студентів демонструє інтерес до сфер «природа», «знакова система» і «техніка», що загалом відповідає

гуманітарному профілю, але також вказує на важливість розвитку суміжних навичок — технічних, аналітичних, дослідницьких.

Наступним етапом стало встановлення кореляційних зв'язків між показниками діагностичних методик. Виявлено значущі позитивні кореляції між управлінням емоціями та такими аспектами, як відчуття процесу життя ($r = 0,802$), результативність життя ($r = 0,815$), локус контролю «Я» ($r = 0,561$), загальна осмисленість життя ($r = 0,780$). Це свідчить про важливість емоційної саморегуляції у формуванні позитивного суб'єктивного ставлення до життя та власного професійного шляху. Також виявлено зв'язки между самомотивацією та показниками смисложиттєвих орієнтацій, що підтверджує роль внутрішньої мотивації як джерела професійної стійкості та цілеспрямованості.

Таким чином, результати другого розділу демонструють, що окремі компоненти емоційного інтелекту, мотивації та ціннісної орієнтації мають тісний зв'язок із професійною готовністю студентів-психологів, що є підґрунтям для подальшої роботи з формування ключових якостей майбутнього фахівця.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було досягнуто поставлену мету — виявити та проаналізувати взаємозв'язок між особистісними якостями студентів-психологів і рівнем їхньої професійної готовності, а також визначити ключові чинники, що впливають на формування готовності до професійної діяльності. Для досягнення мети були розв'язані наступні завдання: здійснено теоретичний аналіз понять «особистісні якості» та «професійна

готовність», визначено ключові якості, що впливають на готовність до професії, розроблено й реалізовано емпіричне дослідження, а також надано рекомендації щодо розвитку професійно значущих особистісних якостей студентів.

У теоретичній частині дослідження було проаналізовано наукові підходи до розуміння особистісних якостей та професійної готовності майбутніх психологів. Професійна готовність — це багатокомпонентне утворення, яке включає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний рівні. Особистісні якості виступають базою для розвитку професійної готовності, адже саме вони визначають здатність до рефлексії, саморозвитку, ефективної взаємодії з іншими та прийняття рішень у професійній ситуації.

Емпіричне дослідження проводилося серед студентів 4 курсу, всього досліджено 30 осіб віком 20–21 років. Для вивчення особистісних якостей і професійної готовності були використані: тест емоційного інтелекту Н. Холла, методика смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтьєва та диференційовано-діагностичний опитувальник інтересів Є. Клімова. Результати дослідження свідчать, що переважна більшість студентів мають середній рівень емоційного інтелекту, з вираженою емпатією та розпізнаванням емоцій інших, однак з недостатньою здатністю до самомотивації та емоційної обізнаності. Смисложиттєві орієнтації респондентів також мають переважно середні значення, що вказує на потребу в розвитку життєвої цілеспрямованості та відчуття особистої ефективності. Типологічна діагностика інтересів за методикою Є. Клімова показала домінування типів «людина – художній образ» і «людина – людина», що відповідає гуманістичній та творчій спрямованості студентів.

Особливої уваги заслуговують результати кореляційного аналізу, що підтвердив усі висунуті гіпотези. Було виявлено значущі позитивні зв'язки між окремими компонентами емоційного інтелекту та параметрами професійної готовності - Управління емоціями демонструє найсильніший

позитивний зв'язок з процесом життя + результатом життя, + локусом контролю «Я» + локусом контролю життя + загальною осмисленістю життя . Це дозволяє сформулювати гіпотези про те, що високий рівень емоційної саморегуляції сприяє глибокому відчуттю життєвої насиченості, внутрішнього контролю над подіями життя, а також професійної зрілості й суб'єктності студента-психолога. Так само й самомотивація також показала значущі зв'язки з процесом життя + результатом життя + локусом контролю «Я» + загальною осмисленістю життя . Ці дані свідчать про те, що самомотивовані студенти мають вищу емоційну стійкість, життєву задоволеність, більш глибоке усвідомлення смислу та покликання — критично важливі аспекти професійної ідентичності психолога.

Таким чином, дослідження підтвердило, що зв'язок між особистісними якостями та професійною готовністю є глибоким, багатовимірним і значущим. Розвиток таких рис, як емоційна саморегуляція та мотивація, має стати пріоритетом у підготовці студентів-психологів, оскільки вони не лише визначають якість професійної діяльності, а й впливають на загальну психологічну стійкість, задоволення життям та здатність до професійної реалізації. Ці якості забезпечують психологічну стабільність, здатність до саморефлексії, усвідомлення цілей та покликання, що є визначальними для ефективного становлення в професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берегова Н. П. Теоретичний аналіз проблеми впливу особистісних характеристик студентів-психологів на розвиток професійної придатності. Проблеми сучасної психології. 2011. Вип. 14. DOI: 10.32626/2227-6246.2011-14.%25p.
2. Білова М. Е., Коваль Г. Ш., Кременчуцька М. К. Психологічна проникливість як складова професійної компетентності майбутніх психологів. Габітус. 2020. Вип. 16. С. 71–75. DOI: 10.32843/2663-5208.2020.16.11.
3. Данилевич Л. А. Психологічні особливості соціально-психологічної компетентності майбутніх психологів. Психологічний журнал. 2020. № 3.
4. Гичко Ю. В. Аспекти професіоналізації майбутніх психологів в процесі підготовки до професійної діяльності. Психологічний журнал. 2021. № 6. С. 15–22. DOI: 10.31499/2617-2100.6.2021.229289.
5. Горецька О. В., Могукало В. А. Специфіка особистісної підготовки майбутніх психологів. Modern Engineering and Innovative Technologies. 2023. Issue 27. Part 3. С. 49–57. DOI: 10.30890/2567-5273.2023-27-03-044.
6. Калиужна Я. В. Розвиток готовності до професійної праці майбутніх психологів у навчальному процесі. Психологія і особистість. 2023. № 2. DOI: 10.33989/2226-4078.2023.2.288299.
7. Кобилянська Т. Характеристика готовності до професійної діяльності як педагогічної категорії. Молодь і ринок. 2018. DOI: 10.24919/2304-4634.2018.152285.
8. Кириченко О. М. Розвиток професійної компетенції студентів-психологів. Вісник Одеського національного університету. Психологія та соціальна робота. 2016. С. 107–113.

9. Панок В. Г. Українська психологія ХХІ століття. Проблеми професійної підготовки психологів. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2024. Т. 6. № 1. С. 1–8. DOI: 10.37472/v.naes.2024.6109.
10. Перегончук Н. В. Психологічна структура професійної компетентності майбутніх психологів. Проблеми сучасної психології. 2019. Вип. 43. С. 206–223. DOI: 10.32626/2227-6246.2019-43.206-223.
11. Сірко Р. І., Годій Л. В. Професійно-екстремальна компетентність майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби. Теорія і практика управління соціальними системами. 2022. № 2. DOI: 10.20998/2078-7782.2022.2.03.
12. Сіроха Л. В. Professional preparedness as an incredible component of successful professional activity of the person. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. 2019. № 1(10). С. 87–91. DOI: 10.17721/BSP.2019.1(10).22.
13. Федорик В. В., Гужанова Т. С., Кушнір Л. О., Ортікова Н. В., Кононенко О. І. Професійна компетентність як показник психологічної готовності студента до професійної діяльності. Перспективи та інновації науки. Серія: Психологія. 2023. № 8(26). С. 418–429.
14. Хавіна І. В., Северина Н. Особистісні якості майбутнього бакалавра з психології у процесі професійної підготовки. Теорія і практика управління соціальними системами. 2019. № 4. DOI: 10.20998/2078-7782.2019.4.05.
15. Шель Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх психологів на етапі їх підготовки у ВУЗі. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Психологічні науки. 2024. № 1(4). DOI: 10.31558/2786-8745.2024.1(4).4.

- 16.Якимчук Б. А., Якимчук І. П. Особистісно-професійне становлення майбутніх практичних психологів у період фахової підготовки. Психологічний журнал. 2018. № 1.
- 17.Ісаєвич С. Професійна компетентність майбутніх психологів щодо профілактичної роботи з дітьми, що мають невротичні ознаки. Проблеми гуманітарних наук. Психологія. 2020. Вип. 47. С. 67–78. DOI: 10.24919/2312-8437.47.229346.
- 18.Barrick M. R., Mount M. K. The Big Five Personality Dimensions and Job Performance: A Meta-Analysis. Personnel Psychology. 1991. Vol. 44, No. 1. P. 1–26. DOI: 10.1111/j.1744-6570.1991.tb00688.x.
- 19.Brown S. D., Lent R. W. (Eds.). Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work. 2nd ed. Hoboken, NJ : John Wiley & Sons, 2013. 708 p.
- 20.Holland J. L. Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments. 3rd ed. Odessa, FL : Psychological Assessment Resources, 1997. 303 p.